

Fördjupning utrymning / inrymning

Utrymning - Övergripande

Att utrymma en fastighet förekommer då det är farligt för människor att vistas i byggnaden. Anledning till utrymning kan vara **brand**, utsläpp av giftig gas eller någon annan fara. Utrymningen kan ske via närmaste utrymningsväg alternativt genom specifika utgångar beroende på var faran finns. En av riskerna med utrymning är att trängsel och panik uppstår, därför är det viktigt att ordningsvakterna behåller lugnet och inte skapar ytterligare stress hos de som ska utrymmas.

Om det brinner ska aldrig hissar användas vid utrymning men om den bakomliggande anledningen till utrymning är annan kan detta vara tillåtet. Dock bör man tänka på att hissen kan stanna på ett våningsplan där en eventuell gärningsperson eller annan fara finns.

Fördela rollerna

Om ni är flera som hjälper till med utrymningen kan det vara bra att fördela rollerna mellan er. Man kan dela upp arbetet i dessa tre kategorier:

Utrymningsledare

En utrymningsledare ansvarar för att söka igenom samtliga lokaler i samband med en utrymning för att säkerställa att ingen finns kvar i fastigheten. När lokalerna är genomsökta rapporteras detta till övriga kollegor på plats och även till någon representant från en myndighet t.ex. räddningsledaren, om en sådan finns på plats.

Vägvisare

Vägvisare placeras på viktiga knutpunkter där det kan tänkas passera mycket folk för att visa bästa vägen ut och kan vara flera stycken. Beroende på hur många vakter som finns på plats och är tillgängliga kan även någon placeras strategiskt för att stoppa människor från att använda en viss väg eller dörr. En människa i uniform som blockerar en väg är mer effektiv än att t.ex. försöka blockera med avspärrningsband eller föremål. Det är även en god idé att placera en vägvisare utanför byggnaden som kan dirigera människorna som utryms i rätt riktning så att alla kan ta sig till återsamlingsplatsen. Detta är extra viktigt vid de tillfällen då den normala återsamlingsplatsen inte är brukbar och man har upprättat en provisorisk återsamlingsplats.

Ansvarig på återsamlingsplats

Placera någon ansvarig på återsamlingsplatsen för att möta upp, räkna in och kontrollera om någon är skadad. Denna person bör fortlöpande stämma av med utrymningsledaren och övriga kollegor för att kunna kontrollera situationen.

Allmän utrymning

Den vanligaste typen av utrymning är den allmänna utrymningen. Det innebär att alla tillgängliga utrymningsvägar kan och ska användas då det viktigaste är att tömma byggnaden så snabbt som möjligt. En utrymning av en byggnad planeras alltid utifrån en allmän utrymning. Alla utrymningsvägar är uppmärkta med skyltar och det finns även utrymningsplaner och förutbestämda återsamlingsplatser på alla objekt då detta är ett lagkrav. Det finns även krav på att det alltid ska gå att utrymma en fastighet i minst två olika riktningar. Om det brinner på en plats ska man alltid kunna utrymma i motsatt riktning.

Exempel på åtgärder som kan hjälpa till vid en allmän utrymning är följande:

- Aktivera utrymningslarm (om det är brandlarmet och detta även är kopplat med direktlarm till SOS ska SOS Alarm alltid kontaktas)
- Använd högtalarutrop (var noga med formuleringen för att inte skapa onödig panik)
- Möt upp utanför och påvisa återsamlingsplatsen
- Var inte rädd att som uniformsbärare ta befälet och styra människor
- Var förberedd på att du måste kunna ge instruktioner på andra språk, vanligtvis engelska.

Riktad utrymning

En riktad utrymning är en utrymning då man vill styra människorna till speciella utrymningsvägar. Detta kan bli aktuellt då man vet var faran finns och vissa utrymningsvägar medför större risk än andra. Om det brinner eller finns ett misstänkt explosivt föremål vid en särskild entré så vill utrymma bort från den entrén.

Ett annat exempel är att om en angripare uppehåller sig utanför en viss sida av byggnaden. Då vill man utrymma i motsatt riktning från de entréer som ligger där angriparen finns. I vissa fall kan det även vara så att den bestämda återsamlingsplatsen inte kan användas då den ligger i riskområdet.

En riktad utrymning tar längre tid, kräver mer planering och är svårare att genomföra än en allmän utrymning men den innebär högre säkerhet. Vid en riktad utrymning måste de riskfyllda utrymningsvägarna identifieras och på något sätt måste människor styras bort från dessa vägar och in på säkra utrymningsvägar. I dessa fall är det extra viktigt att ni som ordningsvakter använder er av rollfördelning och hjälps åt att verkställa utrymningen.

Exempel på åtgärder som kan hjälpa till att styra människor bort från farliga utrymningsvägar är följande:

- Spärra av farliga vägar
- Placera ut personer som visar rätt väg vid knutpunkter så som hissar, trapphus, rulltrappor och liknande

- Använd högtalarutrop (var noga med formuleringen för att inte skapa onödig panik)

Återsamlingsplats

Tänk på att den vanliga återsamlingsplatsen som finns vid allmän utrymning kanske är direkt olämplig vid en riktad utrymning då den kan ligga i ett riskområde. Utse en alternativ återsamlingsplats om det behövs och styr människor dit.

Det främsta syftet med en återsamlingsplats är att kunna räkna in personal och besökare så att räddningsledning eller polis ska få information om det saknas någon som då kan finnas kvar i anläggningen eller byggnaden. Men det innebär även en fördel för polis och/eller räddningspersonal om samtliga människor befinner sig ur vägen för räddningsinsatsen. Finns det ingen möjlighet eller behov av att räkna in människor, eller att risken är liten för att människor i rörelse kan vara i vägen för räddningsinsatsen, då finns det heller inget behov av återsamlingsplatser.

Tänk på att en återsamlingsplats kan vara en måltavla för ett sekundärt angrepp vid terrorism eller annat pågående dödligt våld.

Efter en utrymning

Efter att fastigheten är utrymd och samtliga befinner sig på återsamlingsplatsen behöver du bedöma situationen och prioritera eventuella arbetsuppgifter.

Börja med att säkerställa var alla befinner sig, både av kundens personal och besökare, men även dina egna kollegor och/eller annan myndighetspersonal. Om det saknas människor måste ni göra en bedömning på huruvida ni kan söka efter dessa eller inte. Kom ihåg att det är räddningstjänstens eller polisens arbetsuppgift om sökande innebär att man måste ta sig in i fastigheten igen. Om det endast innebär att du ska söka av området runt fastigheten, och detta inte är förenat med någon fara för dig själv, kan detta utföras av bevakningspersonal. Det kan till exempel handla om en person som befinner sig i chock och som har vandrat iväg eller någon som i panik under utrymningen sprungit på fel håll.

Kontrollera om det finns några skadade människor som är i behov av akutsjukvård oavsett om det är fysiska skador, så som blödande sår eller brännskador, eller människor i chock. Samverka med räddningsledare, polis och/eller ambulanspersonal på plats och delge dem den information du har. Dokumentera de åtgärder som du vidtagit så att du har kontroll på vad du har gjort och inte gjort. I en panikartad situation är det lätt att glömma bort saker och även små detaljer kan vara viktiga och avgörande att förmedla vidare.

Följ denna enkla checklista av framgångsfaktorer efter en utrymning:

- Ta reda på var personal och övriga befinner sig
- Bedöm om det finns behov av psykosocialt omhändertagande eller sjukvård
- Dokumentera vidtagna åtgärder

- Bedöm om platsen behöver genomsökas
- Samverka med polis eller räddningsledare.
-

Övergripande inrymning

En inrymning av en byggnad kan ske då det finns ett hot eller en fara utanför byggnaden eller inne i en särskild del av byggnaden och människor måste sättas i säkerhet. Vi kommer nedan skilja på två scenarion av inrymning - allmän inrymning och riktad inrymning. Kom ihåg att i första hand bör du fly men om det inte går så inrym och göm dig i andra hand.

Allmän inrymning

En allmän inrymning syftar till att personer som befinner sig inne i en byggnad söker skydd mot ett hot som finns antingen inne i eller utanför fastigheten. I en allmän inrymning kan man också försöka låsa alla entrédörrar till byggnaden för att stänga ute en angripare och på så sätt förhindra denne från att komma in. Generellt är den allmänna inrymningen spontan och var och en sköter sig själv, men med det sagt så kan man givetvis samarbeta med andra. Utifrån var faran eller hotet befinner sig i förhållande till en själv påverkar detta valet av lämpligast åtgärd.

En allmän inrymning är inte organiserad. Man gömmer sig inte på en specifik bestämd plats i byggnaden utan där man helt enkelt har möjlighet att gömma sig. Med en angripare i byggnaden kan det vara mer säkert att söka skydd inne i byggnaden än att försöka lämna då man kanske inte vet exakt var hotet befinner sig.

Om du behöver gömma dig, hitta ett lämpligt gömställe och tänk på att släcka eventuella lampor, stäng av ljud, ljus och vibration på din telefon/radio och håll dig gömd och tyst tills att faran är över. Allt för att minsta risken för att dra uppmärksamhet till dig och platsen där du finns. Tänk på att om du gömmer dig så, om möjligt, bör du välja en plats som även skyddar dig om skottlossning skulle utbryta. Kolor av grövre kaliber kan passera genom glas, tegel och metall så om du misstancker att ditt gömställe inte skyddar mot detta bör du lägga dig ner på marken för att exponera så liten målyta som möjligt.

Vänta alltid kvar på ditt gömställe tills att du är säker på att det är tryggt att komma fram. Det kan till exempelvis vara när polisen har anlånt, säkrat platsen och meddelat att det är säkert att komma fram.

Om du kan och lämna byggnaden på ett säkert sätt är detta alltid det bästa alternativet. Tänk då på följande:

- Bedöm om det är säkrast att fly eller att gömma sig
- Finns det en säker flyktväg?
- Kan du ta dig dit utan att utsätta dig för större fara?

- Insistera på att andra ska följa med dig men vänta inte på de som kanske tvekar
- Lämna kvar dina tillhörigheter.

Om det inte är säkert att fly och lämna byggnaden så är inrymning ditt nästa alternativ.
Tänk då på följande:

- Sök skydd mot beskjutning.
- Om du kan se angriparna finns det en chans att även de kan se dig.
- Bedöm om det finns ytterligare flyktvägar
- Var tyst
- Var uppmärksam på det du ser och hör
- Lås in och barrikadera dig. Om möjligt, undvik rum utan flyktmöjlighet
- Håll dig borta från dörren
- Släck belysningen
- Kom inte fram förrän du är säker på att det är tryggt
- Om möjligt, ring 112 och larma

Riktad inrymning

En riktad inrymning är en organiserad inrymning. Den syftar till att skydda människor i en byggnaden från ett hot som finns utanför genom att föra dem till en gemensam plats i fastigheten där de är mindre exponerade för hotet. Hotet kan vara en gärningsperson, ett explosivt föremål eller något annat farligt. Det kan finnas flera lämpliga inrymningsplatser i en byggnad men det viktigaste är att det är ett genombränt val då man sällan vet hur länge man kommer att behöva uppehålla sig där.

För att skapa så mycket skydd som möjligt är det bra att välja ett rum eller område inne i byggnaden bort från fönster och ytterväggar. Dels gör fönster er synliga för en eventuell angripare men det är även så att ni kan riskera att träffas av glassplitter om det skulle uppstå en skottlossning eller en bomb skulle detonera.

Om möjligt, bör ni även låsa ytterdörrarna för att försvåra för en eventuell angripare att överhuvudtaget ta sig in i byggnaden. Dock är detta inte någon garanti för att angriparen inte tar sig in i byggnaden och då är det bra om ni valt en plats som ni dels kan låsa och barrikadera men även att det finns ytterligare (helst två) utrymningsvägar att fly ut genom.

Det utrymme som ni väljer bör vara så pass stort att alla som ni samlat där får plats och att det finns möjlighet att sitta ner. Eftersom ni inte vet hur länge ni kan komma att behöva vara kvar är det bra om platsen som ni valt har tillgång till rinnande vatten, toalett och även förstahjälpen utrustning. Det är även viktigt att ni har möjlighet att kontakta omvärlden när ni befinner er inlåsta på detta sätt. Håll kontakt med polis och/eller er larmcentral via tillgänglig utrustning.

En summering av framgångsfaktorerna för en bra inrymningsplats är följande:

- Exponering och insyn från utsidan låg
- Ett utrymme som är tillräckligt stort så att alla får plats
- Undvik fönster och ytterväggar
- Om det går, lås skalskyddet till fastigheten
- Lås rummet eller området dit inrymningen sker, barrikadera dörren
- Möjlighet att kontakta omvärlden genom mobil, fast telefoni eller radio
- Tillgång till vatten, toalett och sjukvårdsutrustning
- Utrymningsmöjligheter
- Informera att alla ska lyda polisens instruktioner när de kommer till platsen

Utestängning

Inrymning kan även kombineras med, eller ersättas av, utestängning. Med utestängning menas att fastighetens skalskydd stängs helt och att ingen får passera in i byggnaden. Skillnaden mellan utestängning och inrymning är att vid en utestängning används hela byggnaden som skydd medan vid inrymning används bara delar av byggnaden som skydd.

Insats av polis

Om ni inrymt en fastighet, oavsett om den är allmän eller riktad, kan byggnaden behöva säkras av polis. Polisen kommer vid säkrandet av byggnaden efter ett terrorattentat eller annan PDV-händelse ha ett väldigt offensivt tillvägagångssätt för att göra det säkert. Om polisen ska säkra den del där du befinner dig, tänk på följande:

- Följ polisens instruktioner
- Behåll lugnet
- Undvik plötsliga rörelser som kan uppfattas som hotfulla
- Håll händerna väl synliga.

Polisen kan:

- Rikta vapen mot dig
- Behandla dig bestämt
- Fråga ut dig
- Ha svårt att skilja dig från angriparna.